

Ո՛վ հայ բառեր, դուք իմ մտքի կենսածոր աւել, թող իմ չեղուն կտի իմ քիմքին. եթէ օր մը ապերախութիւնը դործեմ ձեր մեղրին փոխարէն օտար բառերուն թո՛յնը ընկալելու իմ չրթներուն, յարաբերելու համար ձեզ քիչ թէ չափ ծանօթ ազգակիցի մը հետ:

Կը ներքէք տնշուշտ ար գործածեմ երբեմն ձեզմէ ազգայնէրն ու կճողները, խաբանելու համար ձեզմէ հեռացող, ձեզ զքող իմ ցեղակիցները, ձեր իւրաքանչիւրի հատին կեցող ոյժն ու բարիքը կառմաւարապէս տեղիւնդ առնելու ձեռքնդ (ներքեցէ նաեւ անհարակուսեանս, դառնաք հարազատօրէն պիտակել փորձող բառը հշդել չկարենալուս):

Ո՛վ հայ լեզու, դուն ամենաբոյժ աղիւսին՝ օտարութեան մէջ ամէն օր քիչ մը աւելի մօզուկելու սո՛մանաւած հայ հոգիին, դուն բաւառանք՝ տարաշխարհի մէջ ամէն օր քիչ մը աւելի հիւժող ու հիւանդացող հայ ոգեկանութեան, Անձրեւէ հայ մտքի հեղանակէ ամլացող ու խաղաղացող անդառառնին վրայ, անմահական ու կենդանարար ջուրերովդ սոռոգէ մտաշխարհը՝ հայրենիքի կենսատառ արեւէն հեռու՝ ու զոսրկ հայրդդինքուն. ու թող անոնք ոչ միայն քեզ չմոռնան, այլեւ, փրենց հայրենաբնակ համարիւն եղբայրներուն հետ, քեզ առաւել եւս ծագեցնեն, կոկեն ու գեղողորդեն, յղկեն ու պայծառացնեն, որպէսզի այսօրեան ալ անվահերօրէն կուրծք տառ դարերու փոթորիկներով եւ հողաբորէն ու յաղթականօրէն հասնիս յաւերժութեան սեմին:

Գ. ԶԱՐՏԱՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆ

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎՐԴ. ՍԵՐԱՍՏԱՅԻ

(2. 1365 - 1432)

Ծնած է ԺԴ. Դարու երկրորդ կէսին սկիզբները մօտաւարապէս: Աշակերտած է Երզնկացի Գեորգ Վարդապետին († 1416): Եղած է գրիչ եւ կաղմուչ: Ունեցած է աշակերտներ, որոնցմէ իբրեւ գրիչ ծանօթ են Յովնանէս արեղայ, Մարգարէ արեղայ՝ որդի Աւետիքի եւ Աննայի, Յովսէփ արեղայ՝ որդի Յակոբ Ժառանայի. եւ Սիմէոն արեղայ: Մեկնեցի՝ որդի Ուսուսպէի: Վախճանած է 1432 թուին:

Արիստակէսի մասին Ղազար կրօնաւոր 1409ին, Աւագ Վանքի մէջ կը գրէ. «Այլ եւ զեղբայրս մեր ըստ հոգոյ, եւ զանընդակից մեր եւ զնորընծայ եւ զշնորհալից եղբայրս մեր զՌաֆայէս, որ դայ եւ բանի սիրող է եւ ցանկացաւ աստուածային իմաստիցն... Սա եւ մեզ աւգնական եղև ի գործս գրել եւ ի կապել...» — Յուլիան 2 հա. Ս. Յակոբեանց, Դ. Հատար, էջ 180, 2 հա. Ս. Յ. Թիւ 1105:

Նայն ձեռագրերի մէջ Արիստակէս ալ յիշատակագրութիւն մը ունի, ուղղաւած Եր. Ղազարին:

«Ով եղբայր իմ սիրալի, ու ապաստաբ Տեառն բանի, [գէի, աշակերտեալ միմ բարունոյն Գեորգաւոր. հաւրն իմոյ բաղմբարխտի, Եր. Ղազար առաքինի, եւ կրսնաւոր խիտ ի մարմնի, Արիստակէս Սերաստացի, քր զսակաւ գիրա գծեցի, րնկաւ սիրով եւ լիւր անմեղադրելի. Թէպէտ ի տուն տալն զքեզ վիրաւորեցի:

եւ այսքան զոր եւ քերեցի...» — Նոյն, էջ 159:

Արիստակէսի մասին յիշատակութիւնն ունի նաեւ Յովնանէս Երզնկացին, 1413ին, Ան կը պատմէ.

«Ժամանակս ինչ գեղերեալ հղէ առ
սոս երջանիկ րապունայեան իմայ Գէորգ-
դայ և ապա, չուեալ իմ զամբռան հա-
մալսարանի տանս արեւելան, ցանգացս
և զսոցա տեսանել, և աղօթիւք սրբոց
հասի փափագանցաւ, եւ ժամանակս ինչ,
իբրեւ ամս երկուս անցեալ, և միծ բա-
րունին Գրիգորիոս փոխեցաւ յառեանցս
առ Քրիստոս, և անմիաթար սուգ եթող
համայն ազգիս... Եւ յետ ժամանակաց
ապալ յայցելութեամբ տեսան եկն առ իս
անն յեղբարց իմոց յառաւմասիրոց՝ Ղա-
զար սպառաւոր բունի, և ապա սովաւ
փարատեալ եղև արամութիւն իմ յառա-
ւութեան աստ: Եւ յետ սուգ ինչ ժամա-
նակի, գարնեալ անն բարեկամ եղբայր և
առաւմասիկց մեր հնաւ առ մեզ՝ Առիստա-
կէս անուն, որ և սո սիրուգ և սպասա-
ւոր բանի, յորմէ ոչ սակաւ դիւրութիւն
եղև մեր առաւապանցաւ, եւ եկեալ ի միտս
մեր հեղաք ի որոյի դառնալ անդրէն առ
հոգեւոր հայրն մեր Գէորգէոս... Երկես-
ջիք... և առ զհամշիրակ եղբարքս իմ՝
զՂազար և զԱռիստակէս, որոց ես հղէ
պատեաւ առաւապութեան սոցա, ի բնական
տեղոյն և ի վարդապետէն և առաւմասի-
րոցն: — Երկա. ԺԵ. Դարի, Ա. Մասն,
էջ 142 — 143:

Հոս կը բերենք իր մասին քանի մը
յիշատակութիւններ ալ՝ որոնք իր աշա-
կերաներէն:

1. — Յովնանէս արեղայ, 1424ին կը
գրէ Երուսաղէմի մէջ. «Երկեսջիք... և
զբարեւնի վարդապետքս մեր, զհեղաւոր
Արիստակէս և զԼեւիքիսէթ, և զԵմկոր
եղնաւոր արեղայ, որ ի յաղորդին ազգանկան եղն
և ի խաղելն: Եւ զկուսակրուն արեղայ
զՍիմէոն Մելանցի որ ծաղկեաց, և զթղթի
կոկոզան...» — Յուլիոս Զեռ. Ս. Յակոբ-
եանց, Ա. Հատոր, էջ 218: Զեռ. Ս. Ե.
Թիւ 67:

2. — Մարգարէ արեղայ, 1432ին կը
գրէ Աւագ Վանքի մէջ. «Երկեսջիք և
զհոգեւոր ուսուցիչն իմ, զԱրիստակէս
բարունայեան, որ յայսմ ամի առ Քրիս-
տոս փոխեցաւ: և Յուլիոս Զեռ. Ս. Ե-
կաբեանց, Զ. Հատոր, էջ 507: Զեռ. Ս. Ե.
Թիւ 1948:

3. — Յովնէփ արեղայ, 1432ին կը գրէ
Կիւրղի Անպատին մէջ. «Երկեսջիք և
ճոռուցիչն իմ զԱրիստակէս վարդապետն,
որ բազում աշխատութեամբ ուսոյց մեզ
զգիրս, և ինքն ի Քրիստոս փոխեցաւ: —
Յուլիոս Զեռ. Ս. Երաստիոյ, էջ 51:

4. — Սիմէոն Եղս. Մելանցի 1435ին
կը գրէ. «Երկեսջիք... ճոռուցիչն իմ...
ի դասուց սուրբ վարդապետից զԱռի-
ստակէս վարդապետն, և զտէր կարապետն
...» — Յուլիոս Զեռ. Ս. Յակոբեանց,
Թ. Հատոր, էջ 412: Զեռ. Ս. Ե. Թիւ 3153:
Արիստակէս Սեբաստադիի գրչական
աշխատանքներէն ծանօթ են նաեւ հայերէն:

1. — Մանուսմունք, գրած է 1405ին,
Աւագ Վանքի մէջ. — Երկա. ԺԵ. Դարի,
Ա. Մասն, Թ. 55: Զեռ. Երեանի, Թ. 753:

2. — Մանուսմունք, օրինակած է
Աւագ Վանքի մէջ, 1408 թուին, Աւանք
կրօնաւոր համար: Մաղկոյ՝ Վարդան —
Երկա. ԺԵ. Դարի, Ա. Մասն, Թիւ 864
Զեռ. Երեանի, Թիւ 763:

3. — Մանուսմունք, 1409ին լոյս
շատպով գրած է Աւագ Վանքի մէջ,
«վասն առաւել դառնութեան ժամանակին»:
Մաղկոյ և կազմող՝ Վարդան արեւաւազ. —
Յուլիոս Զեռ. Մշոյ, էջ 109:

4. — Լուծմունք Խնասասարեակն Գրոց՝
Յովնանու Որոտեցեայ, օրինակած է
1412ին, Աւագ Վանքի մէջ. — Երկա. ԺԵ.
Դարի, Ա. Մասն, Թիւ 142: Զեռ. Երեա-
նի, Թիւ 1701:

5. — Ոսկեփորիկ — Ժողովածու, Գրի-
գորի Տաթեացեայ, օրինակած է 1412ին,
Աւագ Վանքի մէջ, «առ ի վայելումն առ-
աւմասիրաց եղբարց, որոց և լիցիս» —
Երկա. ԺԵ. Դարի, Ա. Մասն, Թիւ 143:
Զեռ. Երեանի, Թիւ 5118:

6. — Գերութիւնէ աղատուած Աւեսա-
րանի մը պատարագները գրած և կազ-
մած է Աւագ Վանքի մէջ, 1413 թուին.
— Զեռ. Հայկ. Թիւ 37:

7. — Ժողովածոյ, գրուած հաւանաբար
Աւագ Վանքի մէջ. — Զեռ. Երեանի, Թիւ
57:

Ն. ԱՐԳԵՊՍ. ԵՈՎԱԿԱՆ